

XVII
1569(3)

IN FVNERE
FRANCISCI PEREZII BAYERII
ORATIO
AD SENAT. ET ACAD. VALENTINAM
HABITA
A RMO. P. MAGISTRO
IOH. FACVNDIO SIDRO VILLAROGIO
AVGVSTIN. ARAG. PROVINCIAE
PRAEFECTO

VALENTIAE
EX TYPOGRAPHIA MONFORTIANA
M. DCC. XCVII

ORATIO.

umquam ego , Auditores
amplissimi , perexiguam
illam ingenii vim ac dicen-
di facultatem , quam decem abhinc an-
nis ¹ hilaris atque laetus in hunc sane
amplissimum locum aduli, hodierna rur-
sum die excitandam , et in certam do-
loris nostri significationem revocandam
putassem. At, ut sunt spes hominum in-
certae atque fallaces, quae nobilitate caus-
sae et argumenti exsultabat olim ac vel-

I VI. cal. Augusti zius Bayerius suam bi-
an. 1785. Quo nempe bliothecam S. P. Q. V.
die illustrissimus domi- dono datam in academiae
nus D. Franciscus Pere- aedibus inauguravit.

uti triumphabat oratio, eadem illa, rebus nunc repente mutatis, squalida, profligata et moerore confecta vestrum denuo in conspectum redit. Utinam vel id nobis numquam evenisset, ut verba mihi apud vos iterum facienda essent; vel quando ita lubitum est Deo, sic a rebus omnibus paratus accederem, ut oratione mea nonnihil mitigatus vestri dolor animi levaretur. Sed frustra haec AA. Nam is nobis ereptus est, qui, ut vivens honorum simul et solatio erat, ita nunc mortuus omnem mihi desiderio sui ad bene dicendum detrahit facultatem. Recordamini, quaeso, gratam et per iucundam superioris orationis memoriam, eamque cum hodierno dicendi genere comparete. Tunc eam nobis rem fuisse propositam cognoscetis, quae et me ad amoenius orationis genus excitaret se-

ipsa, et vos inaudita causae novitate illectos intentosque detineret: nunc vero de re huiusmodi dicendum est, quae etsi immensam paene suppeditet orationem, vel una atque sola causa et occasio illius, omnem mei vestrique ardorem animi dolore obruat atque exstinguat. Erat enim tunc diversarum rerum gratissima exspectatio, ingens omnium ordinum alacritas, totius scholae studium adsiduum, unus etiam omnium plausus et gratulatio communis: nunc vero luctu et squalore confecta omnia trucem ubique rerum faciem atque imaginem ostentant. Quid? An non ipsi scholae nostrae parietes, quos eo die signis, tabulis, peristromatis adornatos laetari quodammodo et gestire videbamus, adriti nunc et spoliati ornamentis omnibus, erectoque vetusto more lugu-

bri cenotaphio, eundem nobiscum luctum doloremve communicant? Neque id sane immerito AA. Ereptus enim est, si non fato celeri et immaturo, nobis certe importuno atque immani, vir summus, cui parem alium aut similem, si litterarum gloriam spectemus, Valentia non genuit, Hispania non aluit, Europa denique non suscepit; Franciscus Perezius Bayerius.

Vix dum nomen istud bonis omnibus acceptissimum erupit ex ore meo, ita vos adfectos animoque perculsos video, ut nulla iam dolorem vestrum lenire possit oratio. Ecquis enim tam excors est, qui audito communis omnium parentis obitu, minime perturbetur? Quis tam durus ac ferreus qui tantae molis clade non doleat? Obiisse Mayansium, Climentium, Bertrandum, Tormum, La-

salam, praeclara illa lumina nuper extincta, dolendum erat quidem maximeque dolendum, sed ferendum tamen; interea dum Bayerius in luce omnium et oculis versaretur. At hoc demum extincto sole, unde nos scientiarum omnium lucem splendoremque capiemus? qua deinceps face ducemur? O acerbissimam et plane deplorandam scholae nostrae calamitatem! O enormem ac saevam pietatis, doctrinae, elegantiae iacturam nullis umquam saeculis resarciendam!

Isthaec me ab intimis animi sensibus persequente, erit fortasse aliquis qui dicat: eccur tandem altero post Bayerii mortem anno¹, tantae dignitatis viro, tantisque nominibus de re nostra publica litte-

¹ Obiit Valentiae VI. ei redditae sunt V. calendae Februarii ann. lendas eiusdem mensis anni 1794. Exsequiae autem ni 1796.

raria optime merito iusta funebria a nobis persolvantur? serius videlicet quam publica expectatio, aut pristina consuetudo, vel nostra omnium benevolentia flagitabat. An, ut vulnus tam alte animis nostris infixum recenti hoc spectaculo adgravetur, dolorque fere iam tempore sopitus acrius recrudescat? Atqui non tardius opinione hominum, sed celerius voluntate nostra debitus hic amplissimae Bayerii dignitati honos habetur. Celerius, celerius inquam, quam rei nostrae publicae litterariae expediret, citius quam boni omnes et sapientes voluissent, extinctum est pulcherrimum patriae nostrae lumen, extinctum decus ingens non Hispaniae modo, sed etiam totius Europae, extinctum item bonarum artium studiorumque praesidium, convulsa funditus et labefactata moenia nostrae incolumi-

tatis. Ipsa haec academia, quae Bayerium semper ut suum praecipuum doctorem et ornamentum venerata est, aeternumque venerabitur, quam studiis adfluens vivente illo semper eluxit! Quare si doloris magnitudinem, si enormis iacturae casum, si longum, quod moriens reliquit nobis ille desiderium sui consideremus, hodie mortuus est Bayerius, Valentini, hodie ille bonorum omnium votis publicaeque incolumitati praereptus est. Non ergo serum, non intempestivum hoc nostrum officium videatur; nam commodum, nam opportunum refertur viro, cuius dignitas atque virtus, ut corpus absit, viget etiam nunc apud nos, et vigeat omnium, ut aiunt, memoria saeculorum.

Quum igitur hodierna die, atra nobis semper atque infausta testula nume-

randa, alter abs Bayerii morte annus recurrat; quum illius memoria funebri hac pompa, hoc perillustum virorum splendore atque frequentia renovetur; quum sacris instauratis anniversariis, iusta non aliter persolvantur, ac si illi heri mortuo hodie parentaretur, oro vos obtestorque, Valentini, ut hanc funebrem orationem meam sic etiam audiat, quasi hodierno die, non altero abhinc anno ille nobis ereptus fuisset. Ast quid agam? quo me vertam AA. in tanta rerum praeclare gestarum magnitudine, gloria, dignitate? Narremne singulas? historiam sane facerem quam longissimam. Mittamne aliquas? atqui omnes omnium gentium et aetatum laude atque noticia, nedum mea commemoratione sunt dignae. Ast eligam aliqua de tam multis, et illa solum brevibus attingam, quae, ut sint o-

mnia magna et illustria, digniora esse prae ceteris videbuntur. Attingam? ergo de summis rebus humiliter, de ornatis-
simis ieiune, de amplissimis breviter, de praeclarissimis totique litteratorum orbi notissimis obscure dicam; id quod, quam turpe indignumque sit viro, cui nihil, dum vixit, humile placuit et commune, nemo est qui non videat. Adhibeam igitur adcuratum aliquod orationis genus ingenio et industria perpolitum? Equidem id a me, nemo qui bene me noverit, umquam expectabit, nedum exigit; et quamvis ea esset in me dicendi copia atque facultas, ut id tuto praestare possem, undenam incipiam? quum incepero ubi desinam? Hem! sors maligna et invisita! quae in eum me temere coniecisti locum, unde nulla me expediendi data sit copia. Sed enim D. O. fretus beni-

gnitate, quae quum maxima fuerit in Bayerium, illam mihi hodierna die non arbitror defaturam, rem undeque adgrediar, sic temperans orationem meam, ut omnis vos exempli documenta in illustri monumento posita conspiciatis. Quod dum breviter facio, quaeso, animum advertite, ac veniam date, si quid minus dignum tanto viro vestrisque auribus dixerō.

Principio itaque illa persequi non est animus, quae potius ad ornatum orationis, quam ad veram meritorum gloriam fidemque conducunt; patriam, genus, divitias, eiusmodi alia, quae fortunae bona vulgo dicuntur non bene, quum sint res pretii perquam exigui, bonis ex aequo malisve communes, praeceuntes actiones nostras, proinde nec vituperatione nec laude dignae. Quod si haec leviter adtingenda essent, nascentem Ba-

yerium non ignotus aliquis exceperit locus, sed omnibus urbs nominibus praeclarissima, sedes elegantiae, arx religionis, alumna Musarum, domicilium Gratiarum omnium. Nostis Valentiam. Genus item illi obtigit honestissimum, res vero familiaris non usque adeo exigua et angusta, ut ab studiorum otio atque ratione pertenui fortunae paternae censu prohiberetur. Quum ergo id per aetatem licuit, quod cito evenisse coniicio, Castilionem Illergaonum missus est ad avunculum et aviam maternam, quo grammaticae, rhetoricae, poeticae elementis incumberet. Nam pater, prout ipse erat de optima filii sui institutione sollicitus, quum sciret expertissimis Latinae linguae magistris florere Illergaones, etsi ob nimiam indulgentiam suam distrahi ab se filium vix pati posse videretur, procul

patria illum misit, ut omnibus hisce artibus, quibus aetas puerilis impertiri debet, erudiretur. Erat autem puer felici memoria, ingenio sic strenuo atque docili, ut nullus Bayerio par ex omnibus aequalibus poneretur. Qua ex re nobilis inter alios ferebatur; quippe tradita adripiebat celeriter, constanterque retinebat. Itaque tantum in re grammatica brevi profecit, quantum vel avidissimus quisque magister sperare umquam potuisset. Valentiam igitur reversus, et severioribus cum philosophiae tum etiam theologiae studiis deditus, mox supremam utriusque scientiae lauream consequutus, in patriae primum, deinde in Salmanticensi academia perpetuus Hebraicae linguae doctor designatus est; nec multo post Barcinonensis ecclesiae canonicus renunciatus.

Haec prima gloriae tanti viri praeludia, his iacta semina dignitatis suae. Felicem me, si omnia illa, quae isthaec postea tanta cum laude sunt consequuta, suis, ut aiunt, coloribus exprimerem, si veram carissimi capitis imaginem expressam vobis traderem ac politam. At enim dies mihi noctesque non leviter contententi, ne ipsam quidem adumbrare, nedum exprimere aequum fuit. Nempe id acrioribus divinisque, ut sic loquar, ingeniis sollemne esse solet, ut in proposita sibi laudis gloriaeque ratione nullum post se relinquant vestigium sui: id quod in Bayerio, si in alio usquam, mirandum est maxime. Quamvis enim ille, quum inter ecclesiae Barcinonensis canonicos adscriptus fuit, optatam a se iam pridem sublimioris doctrinae metam adtigerat, nemo tamen unus ex omnibus sociis

amicisve illius, tantillum sane de illustri hac Bayerii vitae periodo, utpote in qua ultima litterarum stipendia strenue glorioseque meruerat, docere nos potest. O utinam ille, quod Martino adhuc viventi contigit, Mayansium aliquem laudatorem habuisset; vel quod fuerit multo satius, commentarium nobis de rebus ipse suis exemplo Huetii reliquisset! Quam multa mihi, vel in ipsa Bayerii iuventute suppeterent monumenta, quae fortibus ac strenuis irritamento essent, animosque facerent maiores: quae timidos ac meticulosos, qui rei difficultate perterriti media in via lassi consistunt, in spem bonam excitarent! Portenti etenim loco habeatur necesse est, quod iuvenis, indole quantumvis optima et ingenio praeditus singulari, auxiliis tamen omnibus extrinsecus desti-

tutus, nec patriae fines umquam egressus, tantam sibi totius doctrinae supellectilem compararit, quantam vix quispiam in ipsa scientiarum omnium altrice atque magistra Roma adsequi potuisset. Rem fortasse narro genti nostrae atque nationi non admodum honorificam; quae tamen alumno nostro laudi est atque gloriae.

Floruit pridem Hispania Philippi Magni aevo laude litterarum; at vero, hi paullatim, ut sunt humana omnia fluxi et incerta, e suo pristino splendore deiectionis, eo usque res nostra in dies collapsa fuit, ut qui duobus abhinc saeculis exteros omnes litterarum gloria antistabamus, vix nomen ipsum, hoc in eunte saeculo, pristinae retineremus dignitatis. Neque tamen defuere tum temporis apud nos, qui exemplis domesticis

excitati de excolendis litteris cogitarent. Claruerunt equidem litterarum gloria Iosephus Castelvinius, Iohannes Ayala, Iosephus Borrullius, Paschasius Sala, Iosephus Mignana, Vincentius Tosca, Thomas Serranus, Lorga, Enecus, Coraccianus, et qui primo commemorandi erant, duo numquam satis pro meritis laudati Martinus et Mayansius: sed hi tamen sibi et Musis caneant, aliorum ludibria, ut ipsi aiebant, oblivione declinaturi. Itaque ea demum fuit illorum temporum deploranda calamitas, ut nemo, aut in sacra aut in profana eruditione, non dicam doctus, sed nec leviter tinctus prodiret in publicum, qui rem Hispanam litterariam in pristinam laetitiam vindicaret. Quid? Si quod primo et a pueritia adripitur in scholis, plurimum deinceps confert ad exquisi-

tiorem gustum gloriamque litterarum, vix tum in istis audiebatur Ciceronis nomen; bene dicendi ratio idoneos frustra ubique requirebat magistros; Graecae et Hebraicae litterae per varias calamitates exsules agebantur; graviores scientiae afflictæ, squalidae, sordidatae aegrum spiritum vix ducebant. Solus Aristoteles regnabat; et is quidem non Graecus non Latinus, sed barbarus, sed extraneus, et lacera scriptorum farragine misere turpiterque mulcatus.

Has ergo plusquam cimberias ignorantiae tenebras suapte vi superavit Bayerius, ex his emersit, easque, ceu novus exorients sol, disiecit, pepulit, dissipavit. Nolim certe, putet aliquis, quod mihi contigit aliquando, Bayerium forte ab exteris profecisse; nam si Arabicam linguam excipimus, quam Romae

didicit, cetera omnia doctrinarum ornamenta, quibus universo innotuit litteratorum orbi, non equidem ab illis hausta repetens Latio patriam deduxit una secum ac detulit, sed ab Hispania illuc inuexit. Neque id tantum ego suspicor AA. sed plane adsero, et quum ad viri nostri laudem plurimum conferat, certissimis argumentis evinco.

Quinquagesimus quartus labentis saeculi agebatur annus, quum Bayerius a Ferdinando VI. potentissimo Hispaniarum rege in Italiam missus est, ut vetera numismata, signa, tabulas, inscriptiones, monumenta vetustatis omnia, quae rebus patriis illustrandis ex usu essent sedulo scrutaretur. Rem sane arduam ac difficilem; quam tamen ita expedivit Bayerius, ut spes omnium longissime superaret. Iam tum principis eiusdem im-

perio codices, tabulas, diplomata, quae in Toletana ecclesia plurima adservantur, diligenter exscripserat, bonumque in ordinem digesserat¹: iam *de Toletano Hebraeorum templo* rem profecto novam, et ipsis Hebraeorum doctissimis inauditam exquisita eruditione disseruerat²: iam ad amplissimum canonicorum in Barcinonensi ecclesia collegium eloquentem ac dissertam in illum Davidis psalmum *Deus iudicium tuum regi da* habuerat orationem; in qua per reges Tharsis et

¹ Huiusce operis adversaria solum penes nos sunt: codicem non habemus; quem tamen, prout erat diligens et industrius, ab eo confectum fuisse minime dubitamus.

² Exstat penes nos autographum sic inscriptum: *מקדש ישראל*, seu *de Toletano Hebraeorum templo. Accessere alia eiusdem argumenti*. Anno 1752. 1. tom. fol.; cuius exemplar a se fuisse traditum P. Francisco Rabago regi a confessionibus, cuius nomini dedicatum est, auctoris manu adnotatum legitur.

Insulae, qui a regio vate munera oblati esse praenunciantur, Hispaniae nostrae reges designari ostendit, suamque de expeditissima e rubro mari in mediterraneum navigatione coniecturam, nemini quod sciam antea cogitatum, strenue persuasit¹: iam tum veterum numismatum syllogen struxerat sane adcuratissimam²; ac etymologicon praesertim Hispanici sermonis, ex Hebraicis Graecisque fontibus haustum, confecerat, idque subsicivo tantum opere raptimque ac brevi paucorum mensium spatio³.

¹ Edita est Barcinone anno 1753. sic inscripta: *Reges Tharsis et Insulae. Pro explanatione Davidici psalmi*: Deus iudicium tuum cet.

² Sic se habet inscriptio, *Indice de las monedas antiguas de D. Fran-*

cisco Perez Bayer. En Agosto de 1753, adiecto singulis numismatis suo pondere.

³ Exstat quoque autographum in 4. tom. 1. continens pag. 265. quod praefixum habet iudicium operis, sive potius enco-

Haec aliaque id genus plurima in Bayerio, antequam Romam peteret, videntes admirabamur. Quibus equidem cum laude obeundis, quanta ingenii celeritate, quanto item sacrae et profanae doctrinae adparatu, quam eximia linguarum omnium, quae sapientes merito adpellantur, peritia, quibus demum artis doctrinaeque subsidiis eum fuisse praeditum oportuerit, vos metipsi iudicabitis: interea dum ego harum rerum omnium admiratione percussus, quod noscere aliunde nequeo, a Bayerio ipso requiro. Quandonam igitur, Bayeri mi, tantam, tam variam atque multiplicem scientiarum omnium notitiam tibi comparasti? undenam diutissimos ac paene infinitos totius antiquitatis thesauros collegisti? quis tibi Demosthenes, Cice-

mium ab antecessoribus factum XIII. calendas Iul. academiae Salmanticensis anni 1747.

rones, Livios, Thucydides, Homeros, Virgilios; verbo: quis tibi tam Graecos, quam Latinos historicos, rhetores, poetas reddidit familiares? quo tu duce atque doctore Graecam, Hebraicam ac ceteras orientales linguas in terra, ut sic loquar, deserta et invia es persequutus? Scilicet, quum esses Salmanticae, quod ex ore tuo interdum me audivisse memini, ac iuris civilis scientiam tibi fore utilem non immerito cogitares, integra Arnoldi Vinnii commentaria totidem fere verbis memoriae tradidisti. Atque hinc sane, qua in aliis addiscendis ratione te gesseris, labore scilicet et constantia, ultro facileque cognosco.

1 Quantum in Hebraica praesertim lingua iam tum profecerit, argumentum sunt non spernendo, *grammatices institutiones ad discipulorum usum ab eo concinnatae an. 1745; quarum autographum penes nos est tom. 1. octo-*

Sed enim est aliud, ad Hispanam Bayerii eruditionem adserendam, argumentum plane decretorium, ipsa nimirum itineris Italici narratio sua ipsius manu exarata². Quae rerum copia bone Deus! quae eruditio! quae veterum monumentorum fere immensa varietas! in his vero rimandis, inquirendis, discer-

tuplicata charta contentum.

1 Constat duobus voluminibus quadruplicata maiori charta, quorum primum inscribitur: *Diario del viaje a Italia de D. Francisco Perez Bayer desde el dia 9 de Mayo hasta 9 de Agosto de 1754. Primera parte contiene el viaje desde Barcelona a Leon, Ginebra, Chamberi, Turin, Genova, Milan, Brescia, Cremona, Mantua, Verona, Vicenza, Padua, Venecia, y otras ciudades de su transito. Alterum vero sic; Diario del viaje a Italia desde el dia 10 de Agosto hasta 17 de Noviembre del año 1754. Segunda parte contiene el viaje desde Venecia a Ferrara, Bologna, Inola, Faenza, Ravenna, Rimini, Pezaro, Ancona, Loreto, Foligno, Espolito, y otras ciudades de su transito hasta Roma. Exstat penes nos autographum utrumque volumen.*

nendis quae solertia! quae in dignoscendis sagacitas! in describendis et adumbrandis quam mira facilitas! Sordebunt profecto clarissimorum virorum Mabilionii atque Montfauconii celeberrima itinera, mox ut hoc Bayerianum, id quod a vobis postulo et efflagito, in lucem proferatur¹. Quid vero iam memorem amplissimam superstitum gentis

1. Quodnam fuerit Bayerii consilium in itinere Italico satis ipse declarat in *praefatione*, haec scribens. «La descripción de ciudades, puertos y edificios famosos que suelen hacer el primer papel en otros diarios, en este ocupa ligeramente alguna de sus páginas, mas con ánimo de amenizar la lectura, que de hacer una relación exacta. Otro cuidado me han debido los monumen-

tes, los museos, las bibliotecas, y los varones doctos que he visto y tratado, sacando quantas ventajas he podido, ya copiando enteramente los unos, y ya notando las preciosidades que contienen los otros, dibujandolas, e imitando el carácter de los codigos mas raros y antiguos, y especialmente las noticias que he juzgado conducentes a nuestra nación, por tratar de ella, o ser de alguno de

nostrae in urbe monimentorum collectionem simul fere coeptam et absolutam, in qua tercentorum circiter illustrium Hispanae stirpis virorum imagines, elogias, et gentilitia sthemata totidem grandioribus chartis eleganter expressit²? Quid auro cedroque dignam dissertationem, in qua Damasum et Laurentium ab Italis ereptos nobis, Romanisque civibus recenter adscriptos, Hispaniae nostrae strenue vindicavit³; tantaque argumentorum vi contrariam profligavit opi-

sus varones illustres en santidad y doctrina. En lo que toca a monumentos y especies literarias, que digo que he visto y asegurado como ciertas, si acaso errase, no merezco escusa, ni la pido.»

1. Hoc opus sane elegantissimum in manuscriptorum collectione nostra

desideratur: fortasse erit in bibliotheca regia Matritensi. Penes nos prima tantum huius scripti ratio reperitur.

2. Bipartita est dissertatio; eaque sic inscripta, *Damasus et Laurentius Hispanis adseriti et vindicati*. Romae edita anno 1756.

nionem, ut implexa haec difficilisque caussa, tanta animorum contentione recens ab Italis agitata, tuto a nobis victa et obtenta esse videatur? Quid denique aliam *de auctore sacramentarum Veronensis* inscriptam, quam prelo iam tum maturam fuisse ipsius novimus testimonio? In his autem quantum eluceat disserendi exercitatio, iudicii maturitas, solidioris critices usus, varietas linguarum, tum vero maxime sacrarum historiarum rerumque liturgicarum peritia testis est Italus omni laude maior Augustinus Antonius Georgius Augustinianus, summum et mei ordinis et gentis suae decus.

Talis ergo tantusque vir fuit Pere-

1 In dissert. nuper praesertim critica et liturgica plane egregium, ceu laudata pag. 67 et 131, ubi et illius summam indicat, ex qua virum in rescere possumus.

zius Bayerius quum ex Hispania, regio iussu, profectus fuit, ut ea, quae iniuncta ipsi atque praescripta fuerant, exsequeretur. Nihil itaque mirandum est, eum ubique gentium et locorum doctissimis clarissimisque viris, ad quos in via diverteret, tanto fuisse in pretio, ut ad illum certatim invisendum convenirent, quaestum sibi non exiguum ex dissertissimo illius ore atque sermone facturi. Nulla certe dies abiit, quin amicorum suorum albo virum aliquem doctissimum adscripserit. Atque ut nonnullos proferam de innumeris; arctissimam Taurini necessitudinem iniit cum Iosepho Passino, Francisco Berta, doctore Chionio, Vitaliano Donato viris literario orbi notissimis: Mediolani cum Porta, et Oltrochio Ambrosianae bibliothecae praefecto: Brixiae cum comite Roncaglio, et emi-

mentissimo cardinali Quirino : Bononiae cum Chrysostomo Trombelio ; Iohanne Bianchonio , et Aloysio Mingarello : Veronae cum marchione Maffeyo et indivulso eius comite domino Seguerio : Patavii cum Aegidio Fursellino , Zanolino , atque Cognolato : Venetiis cum Zaneto , Collegerio , et Costadonio : Romae quid plura ? dies deficeret narranti mihi , si omnes numerare vellem.

Quem vero fructum ex tanta amicorum copia Bayerium expectasse putatis ? An , ut illorum commendatione atque gratia aditum sibi ad amplissima sacerdotia aperiret ? At enim Bayerius illa semper animi modestia fuit , ut tricesimum iam aetatis suae annum adtiggerit , quin de parando sibi vel tenuissimo , ut vocant , beneficio umquam cogitaverit ; immo vero oblatum neglexerit ,

ne illo forsitan praepeditus , segnius et remissius , ut fere fit , in studiis versaretur. Viderat nempe apud historicos , saepe hanc ab strenuis ducibus rationem fuisse initam , ut a tergo pontes abrumperent , ne qua spes fugae timidis ignavisque militibus adpareret. Noverat , fuisse in laude positum Cortesio nostro , quod in ardua novi orbis expugnatione , integras naves omnes prudens sciensque combusserit , ut omni redeundi spe sociis erepta atque praecisa , maiores in his animi nascerentur. Sed ad rem.

Credi vix posset nisi certissimis monumentis constaret , quo in loco fuerit Bayerius noster apud amicos ubique locorum suos , quantamve illi ex mirabili ipsius ingenio atque doctrina ceperint utilitatem. Nullum profecto aut publicum aut privatum musaeum fuit , quod ille

non viderit, nulla bibliotheca, quam non excuserit, nullum item numophilacium, quod non penitus introspexerit: quumque industria omne genus numos internoscendi, legitimosque a spuriis distinguendi, tum ea liberali et ingenua, quae adsidua historicorum prisci aevi lectione comparatur, cum illa minus nobili et vulgari, quae solo veterum numorum usu sensim acquiritur, longe omnibus antecelleret, uberrimam numismatum Hebraeo-Samaritanorum messem fecit, quam denuo in patriam reversus eruditissimo commentario auxit, ac tum imperanti Carolo III. magni certe nominis principi nuncupavit¹. Haec vero quanti facien-

¹ Huiusce commentarii autographum denuo se ab ipso rege fiduciarium accepisse ait Bayerius in epistola nuncupatoria de *Nu-* *mis* haec scribens » Statui de Phoenicum et Graecorum in Hispania numis agere, initio a Samaritanis ducto, atque ab his maxi-

da sint, mox videbitis, si quae mihi dicenda supersunt, paullo attentius consideretis.

Collegerat olim quidem Bayerius veterum numorum Hispaniensium, quos incognitos vocant, amplissimam penum, multaque de his iam pridem observaverat, solutasque in schedas obiter congregasset; et quum rem integram atque a doctis frustra saepe tentatam esse cognosceret, induxit animum, eam in se provinciam suscipere, eorumque interpretationem serio adgredi, ad patrias, quae in ipsis continentur origines, eruendas. Vix dum ille manum operi libenter admoverat, quum Caroli III. sapientissimi regis iussu, e Toletana Hispania-

me quos olim proprio labore quaesitos, dein fidei meae concreditos diligentius observavi, nunc autem tertia minimum parte auctos et explicatos M.T. libens volensque offero ac restituo.

rum primate ecclesia, cuius tum canonicus cimeliarcha erat, in regium Escorialense coenobium evocatus fuit, ut Hebraica, Graeca, Latina eiusdem bibliothecae manuscripta disponderet, exscriberet, recenseret. Arduum sane ac perquam difficile nec unius hominis vita absolvendum opus, sed tamen a Bayerio, quæ hominis solertia laborisque contentio fuit, integro triennio pro votis confectum. Miramini auditores? Ipsum opus consulite. Exstant nimirum penes nos integri eiusmodi manuscriptorum catalogi, quinque maioris formæ iustæque molis voluminibus comprehensi, cum speciminibus characterum rariorum atque antiquiorum codicum ab ipsis autographis scite eleganterque desumptis:¹ quibus accedunt

¹ En primi voluminis *bibliothecae Escorialensis* inscriptionem: *Regiae bibliothecae Escorialensis manuscriptorum codicum*

varia veterum Graecorum opuscula magnam partem inedita, quorum unum item et alterum Latio ab eo donatum fuit. Eant igitur nunc, meritisque Bayerio laudes invidere aliquando desinant, alie-

Latinorum et Hispanorum quotquot in ea hoc anno 1762 inventi fuere catalogus, operum auctorumque in iisdem contentorum accuratam seriem exhibens, indicata uniuscuiusque codicis ætate, et subiecto in eius confirmationem characteris, quo vetustiores atque insigniores codices constant, specimine. Tomus primus. Constat quingentis triginta tribus paginis. Alter eandem exhibet inscriptionem, paginas sexcentas et octoginta sex. Tertius Latinis et Hispanis codicibus Hebræos adiungit, et quadringentas sexaginta paginas continet.

Quartus sic se habet: *Regiæ bibliothecae Escorialensis manuscriptorum codicum Graecorum quotquot in ea hoc anno 1763 inventi fuere catalogus, in quo quidquid in iis atque eorum singulis continetur accuratissime describitur, cetera ut in primo: paginas septingentas quadraginta duas complectitur. Quintum non habeo ad manum, quum hæc adnoto.*

¹ Præcipuum sic inscriptum est: *Divina magistri Basilii liturgia græce et latine cum notis. Catalogo III. Hispaniarum et Indiarum regi catholico. E regio Laurentino Escorialensi coenobio III. ca.*

nae famae insidiatores, qui conficiendis catalogis Escorialensibus frustra hunc adlaborantem consensuisse, quin etiam vel nunc, si diis placet, infecta demum opera, excessisse dicuntur¹. Fuerit hoc sane plenum operis ac periculi: quid? si Bayerius dies noctesque integras contendendo, nullam sibi vel exiguam diei particulam per otium ac desidiam elabi umquam passus, in re ista maxime adlaboravit, ut verbum illud, omnia vincit

lend. Septembris 1762. Continet folia quinquaginta duo praeter epistolam nuncupatoriam, ac dissertationes duas. Prima: *Sitne Basilii verus liturgiae, de qua agimus, auctor.* Altera, *de notionibus, characteribus et aetate voluminis, in quo habetur liturgia.* Vinctilibus Graecis penes nos est. Tom. I. fol.

¹ D. Anse de Villoi-

son Gallus, referente D. Tychsenio in epistola ad Bayerium data Butzovii xvii. cal. Septembr. 1787 haec scribit: «Le chanoine Bayer, le plus savant homme de l'Espagne, travailla depuis long tems un catalogue bien plus important des Mss. Grecs de l'Escorial, que il ne finira jamais.» Ap. Bayerium Vindic. pag. 88.

labor, confirmaret exemplo suo? Triumphavit equidem Bayerius de ardua Escorialensium codicum recensione; nec multo post oblata novae gloriae materia. Nam quum recens monumentorum Granatensium in eadem urbe conficta fabula, in ore omnium ac sermonibus versaretur, strenuum se illi hostem opposuit,² nec vero prius calamum abiecit, quam putidi figmenti auctorem somniorum suorum va-

¹ Id praestitit in opere sic inscripto: *Confutacion de la apologia con que D. Christoval de Medina Conde canonigo de Malaga intenta satisfacer a las dificultades, que en 1765 le propuso y leyo en Toledo D. Francisco Perez Bayer, tesorero y canonigo entonces de la santa primada Iglesia dedicada ciudad, contra la legitimidad de los monumentos descubiertos en la*

Alcazaba de la ciudad de Granada en el año 1754 y siguientes. Est penes nos huius operis exemplar paginis una et octoginta supra quadringentas contentum, quod pro autographo habendum est; nam sic explicit: *Corregido. Madrid a 29 de Abril de 1785. y es la primera copia sacada por mi borrador original.*—D. Francisco Perez Bayer bibliotecario mayor de S. M.

nitate exultantem e loco suo funditus deturbaret.

Vix autem ab his aliisque se invicem consequentibus negotiis Bayerius emergerat, quum a Carolo III. augusto et prudentissimo sapientum omnium aestimatore Matritum arcessitur Toletum, ut eum filiis suis, quos vita sibi cariores habuit, instituendis educandisque praeferet. Quantum inde Bayerio honoris, quantumve stirpi regiae utilitatis accesserit, vos coniicite auditores, dum ego utrumque prae Honorato Iohanno Caroli principis Philippi M. filii praeceptore clarissimo feliciorum fuisse, e vernacula Sallustii versione ab Gabriele Borbonio facta luculenter efficio¹. Qua qui-

¹ Edita est Matriti apud Ioachimum Ibarra anno 1772. universa qualate patet litteratorum re-

publica plaudente et admirante, non solum operis magnificentiam vere regiam, sed etiam sermo-

dem in re sagacissimum Bayerii ingenium subit admirari, qui et regum alicuius recondita antiquitatis eruditione imbutum palam ostendit, amplissimamque simul de Phoenicum seu Turdetanorum in Hispania numis dissertationem occasione data praefatus est¹.

nis puritatem et elegantiam, qua disertissimum Romanorum historicum, Hispanorum eloquentissimum fecit, ac notis eruditissimis illustravit.

¹ Sic inscripta habetur ad calcem laudatae nuper versionis Sallustianae: *del alfabeto y lengua de los Fenices y de sus colonias*. De quo opere non est hoc loco praetermittendum quod pag. 467 *Confutationis apologiae Medinae Conde* scribit Bayerius his verbis: » Dice: Que yo habiendome puesto de proposito a explicar

las monedas Fenicias y las Españolas de este idioma *dexo muchas por leer*. El Sr. Medina Conde se las dexa todas: o lea si puede las que faltan. No me puse yo de proposito, como dice el Señor Medina Conde, a tratar de estas monedas. Obligome a ello el mandato de S. A. el Sr. Infante D. Gabriel. Escribi mi disertacion en veinte y dos dias, o lo mas en veinte y quatro dias. Tengan testigos de esto a D. Antonio Tavira capellan de honor de S. M., a D. Joaquin Marin catedra-

At enim tempus erat, ut ab alienis omnibus liberatus Bayerius curis, quibuscum integro ferme decennio detentus fuit, ad sua demum studia revocaretur, numerumque Hispaniensium recensionem, iam diu ab omnibus sapientibus exspectatam, per diversa vero temporum obstacula semel ac iterum intermissam, serio tandem atque ex animo adgrederetur. Re igitur diu multumque pensitata, quum videret veteribus Hispaniae numismatis explicandis vel Oedipum ipsum non esse satis, ni rem

tico de derecho publico de los reales estudios de S. Isidro, y a D. Juan Muñoz cosmographo mayor de Indias por S. M.: los quales venian tarde y mañana a casa todos los dias a corregir las pruebas del Salustio, mientras yo

trabaje la disertacion. « Vt pateat Bayerium scribendi industria ac facilitate (nam de gravitate ac delectu nihil mirandum est) Tostatum ipsum, qui stupor mundi fuit, longo post se intervallo reliquisse.

integram supra repetens praesidium sibi ab Samariticis Hebraeisque fontibus compararet, a quibus Graeci atque Phoenices, qui per utramque Mediterranei maris oram identidem ad nos adpulerunt, litteras dialectumque acceperunt, dedita opera de numis egit Hebraeo-Samaritanis, quo prisca ex usu patriae monumenta splendidius illustrarentur. Aleam itaque iecit, ac *dissertationem isagogicam* in lucem emisit¹. Quae sane quot quantisque doctorum virorum laudibus excepta fuerit, quis verbis explicet? Non enim commune aliquod ac vulgare persequitur argumentum, quod multiplici eruditione augeat et illustret, sed rem

¹ De Numis Hebraeo-Samaritanis *dissertatio isagogica ad tractatum de Phoenicibus et Graecorum in Hispania numis* quos incognitos vocant. Valentiae Etdetanorum in typographia Monfortiana anno 1781. tom. 1. fol. minoris formae.

adgreditur ipsis Hebraeorum sapientibus plane ignotam, Christianis doctoribus inauditam, omnibus rei antiquariae amatoribus admirandam, de qua nemo ad praeteritum usque saeculum in Italia, in Anglia, Gallia, Germania, aut alibi disseruerat: disseruisse autem primos omnium nostrates clarissimos Benedictum Ariam Montanum¹ et Antonium Augustinum², etsi breviter ac ieiune, non exigua Hispani nominis laus habe-

¹ Cl. Montanus explicandum sibi sumit siculum Israelis ipsi dum Tridenti in concilio ageret ab archiepiscopo Lestrigoniae dono oblatum, instituta in eam rem peculiari dissertatione *de siculo eiusque partibus*, quae exstat in adparatu sacro sub titulo *Ephron, sive de siculo*: quod opus quamquam anno 1572 typis editum

adparuerit, subscriptum ab auctore fuit 1111. cal. Augusti anni praecedentis, ut animadvertit Bayerius.

² Ill. Tarraconensis antistitis *dialogi de numis* prodire primum Tarracone anno 1587, altero videlicet anno post illius mortem, quae contigit prid. cal. Iunii anni 1586, ut in eius epitafio

tur. Laudent alii, per me licet, laudent in ea rerum copiam plane singularem, gravitatem iudicii, sermonis puritatem, typorum etiam, si quid ad rem pertinet, elegantiam cum mirabili venustate coniunctam. Nempe haec in Bayerii scriptis summa sunt omnia. Vnum est tamen, quod ego numquam desinam admirari: eos dumtaxat siclos atque numos Bayerium sibi explicandos proposuisse, quos archetypos ipse viderat, suisque manibus contrectaverat; quorum ad fidem ectypa ex ipsis numis iconibusque descripserat: id quod an ulli post hominum memoriam sapienti contigerit, in re

legitur. Quod ergo cl. Nicolaus Antonius de hoc opere scribit, prodierit anno 1587, aut etiam prius 1575. hoc unum indicat, dialogorum opus multo ante id tempus ab

auctore conscriptum fuisse; quod ex Suritae litteris ad Antonium Augustinum datis Caesaraugustae idib. Ian. 1579 aperte colligitur. Ap. eundem Augustin. tom. VII. p. 221.

maxime numismatica, merito dubitabimus.

His itaque fundamentis immortalis numismatum Hispaniensium operi iactis, et Hispani nominis dignitatem, et suae litteraturae gloriam non modo adseruit, sed etiam quodammodo stabilivit. Profecto propter unam hanc operam in re veteri numismatica feliciter collocatam, communi omnium opinione, usque adeo de gente nostra, de his studiis ac litteris meritis est praeclare, ut primum ei lubens concedam locum in tota illa celebritate sapientum, qui multis ante annis in Hispania rei nostrae tuendae gloria magnopere claruerunt. Sunt sane ista permagna: sed alia tamen longe maiora. Quid? si eundem iam senem, aetate longaeuum, paene confectum viribus et tantum non ingenio et animo deminutum, longae se ac difficili, ob vehe-

mens quo ille ardebat gloriae patriae promovendae studium, accingentem viae prosequeremur? Quis non miraretur, quum videret, hominem annis gravem, vietum, septuagenario plane maiorem, arduum plenumque laboris ac periculi, amore patriae molientem iter, domo sua peregre abire, clivis montibus colluctari, equum fere in diem integrum non mutare, iungere dies noctibus, quae interdum observaverat, noctu in ephemeridas referre¹, percurrere Hispaniam totam, Astures, Gallaecos, Baeticos, Lu-

¹ Duo quoque habemus huius itineris volumina Bayerii ipsius manu exarata. Primum sic inscribitur: *Diario del viaje desde Valencia a Andalucía, hecho por D. Francisco Perez Bayer en este año de 1782. Primera parte. Contiene su historia, y copias de las inscripciones y monumentos antiguos que ha visto en las ciudades de S. Felipe, Gandia, Denia, Alicante, nueva Tabarca, Cartagena, Lorca, Vera, Almeria, Granada, Guadix, Baeza, Jaen; y en las Villas de Martos, Por-*

tunc cl. Nicolai Antonii bibliothecae, quam novam dicunt, editio iussu regis adparabatur; ac ne germana unius parentis proles, denuo apud nos, ut Romae olim, seorsim ac praepostere vulgaretur, novam, nec sane exiguam, sed minime poenirendam veteris Hispanae bibliothecae illustrandae provinciam in se suscepit: et quam citius, quidquid in celeberrimis Italiae manuscriptorum codicum bibliothecis Romanis, Veneris, Patavinis, Bononiensibus, Florentinis, Taurinensi regia, Ambrosiana Mediolanensi, Quiriniana Brixienti, Maffeiiana Veronensi; tum in Hispaniae nostrae regia Escorialensi, Salmanticensi, Toleтана, regio palatina Matritensi, aliisque minorum gentium scriniis olim naviter observaverat, quod sibi e re futurum esse noverat, Hispanae bibliothecae

caae inseruit loco suo, tertiamque fere partem auctam publicavit¹. Qua ex re vetus Hispana nostri Antonii bibliotheca, cui uni Quetifus, Echardus, Fabricius, Mansius, Bandinus, Wolfius inter reliquarum Europae gentium bibliothecas principatum facile deferebant, tot accessionibus locupletata, veluti totius antiquitatis thesaurus merito iudicatur².

Ne autem aliquis abiectam esse Ba-

¹ Matriti anno 1788. duobus maioris formae voluminibus: in quibus sane mirandum est, opus acque difficile ac longum, quod ineditum et vix conceptum auctor reliquerat, a Bayerio unius anni spatio incudi redditum atque omnino refectum, ac varia atque multiplici suppellectile adauctum, typis editum fuisse; quum bibliotheca nova,

iam ab auctore ipso recognita et aucta, trium cl. virorum Sanchezii, Pellicerii et Casalboni curae demandata atque suscepta, per multos annos sub prelo sudaverit.

² Interdum enim ad historica, geographica, chronologica, etymologica, atque ad Romanarum antiquitatum studia, pro re nata, divertit, iisque illustrandis longius immoratur.

yerio omnem prorsus de numis veteribus adornandis curam sibi temere persuadeat, numismatum Hebraeo-Samaritanorum *vindicias* ab eo statim post bibliothecam veterem adparatas, per summa saltim capita recurat ¹. Viderat olim Bayerius, et aequa iudicii lance pensitaverat argumenta, quibus nuperus scriptor Germanus D. Olaus Tychsenius Samariticorum numorum fidem infringere conabatur, eaque illum modestia animi refutaverat, ut amicum sibi ex inimico fecerit coniunctissimum ². Forte is rerum inscius iteratas ad Bayerium litteras dederat comitatis et officii plenas, quibus vel adversa ille valetudine

¹ Sic se habet inscriptio: *Numorum Hebraeo-Samaritanorum vindiciae*. Valentiae Edetanorum ex officina Mon-

fortiana an. 1790. tom. 1. ² In *prologo* laudatae nuper dissertationis *de numis Hebraeo-Samaritanis* operi praefixo.

adfectus, vel diutius itineribus impeditus, semel iterumque defuerat. Diuturnum hoc minimeque expectatum silentium indignatus Tychsenius, aut, quod verius puto, unius ex nostratibus in Bayerium, nihil quidem tale promeritum, litteris incitatus, delere illum ex animo, insequi, petere, cavillari, nihilque non facere, ut nomen eius famamque deprimeret. Quid dicam evulgatos translatosque in Hispanam linguam libellos, in quibus magnum Bayerii nomen Tychsenius impune dilacerat ac proscindit, quasi pro thesauris carbones, fumosque, ut dicunt, pro sinceris Hebraeorum numismatis vendidisset? Facile fuisset Bayerio, compescere impudentem hominem ac procacem, qui Tychsenii persona ipsum temere divexabat. At vero ille, quum sciret, quid maxime sapientem

deceret, voluntariam hominis simultatem faciens nihili, editis vindictis, quas de numis Hebraeo-Samaritanis instruxerat, sese purgavit, dignaque ingenio suo modestia, obtrectatoris conatus audaciamque repressit¹.

En, nova praeter spem suam exorta causa, promissam a se iam diu numorum Hispaniensium operam suis ingratius interceptam. Quid spei porro erit de numismatis Hispaniensibus ab Bayerio nostro sene iam effoeto, sene ferme octogenario? Quid? Bayerius aetate

¹ Nonnihil tamen ingenio suo natura acri et vivido indulsit in apologia sub vitae suae finem edita et sic inscripta: *Legitimidad de las monedas Hebreo-Samaritanas. Confutacion de la diatriba de numis Hebraicis de D. Olivo Gerardo Tychem* *consejero del Sr. duque de Mecklenburg, profesor de lenguas orientales, primer bibliotecario de la universidad de Rostoch.* En Valencia en la oficina de D. Benito Monfort 1793. Constat hoc opus quinquaginta quatuor paginis et { quod de iuvene

senex est, non mentis robore, non animi vi, non contentione, non industria, non labore; non ipsa opinione, si placeat, sua, qua dicere frequenter solebat, hominis senectutem ab emortuali ipsius die esse repetendam. Quam equidem alte, o Bayeri, indueras animum et ingenia sapientum! Quam apposite in te quadrat illa olim tributa laus Henrico Vallesio, qui, quod Gronovius Gronovii M. filius longam illi senectutem suis litteris precabatur, ita est animo eiusmodi nomine exulceratus, ut litteras ceu a iuvene inepte conscriptas sciderit, proiecerit, proculcarit; quin etiam Hadriano

industrio ac diligentissimo aegre admodum credi posset) unius mensis spatio coeptum ab eo et absolutum fuit, omni procul librorum auxilio, in oppido Benicasim, ubi Tychemsenii *diatriben* accepit die 7. Octobris anni 1792, et confutationem subscript 19. Novembris eiusdem anni. Vide *prolog.*

fratri candide adseveravit sibi numquam, ante iuvenilem Gronovii epistolam de senectute sua cogitatum fuisse¹. O magnanimus Vallesius! o Bayerius minime Vallesio dissimilis! Ille quidem studiis sensim immoriens suis, nec solum circumfusus libris, qualem se vidisse Catonem in Luculli sedentem bibliotheca narrat M. Tullius; sed etiam numismatis, membranis, signis, tabulis, aliisque antiquitatis monumentis Graecis, Latinis, Punicis, Hebraeis, Arabicis undique circumseptus trahebat vitam longaevari, ut si numquam illam cum morte commutandam esse iudicaret. Iam illi mors imminebat, sed corpori animus anteibat, labantemque vetustate sarcinam sic stre-

¹ In vita Henrici Vallesii praefixa magno operi inscripto, *historiae ecclesiasticae scriptores*. Tomo primo pag. LXVIII. editionis Aug. Taurin. 1746.

nue sustentabat, ut quem fractis viribus adfixum lecto prostratumque lugebamus, adhuc tunc in eo horarum omnium hominem, ut dicitur, miraremur. O vita iis quidem qui nihil agunt persaepe longa, Bayerio certe, qui numquam ab agendo destitit, nimium brevis¹!

¹ Quae a Bayerio scripta, adnotata ac praeclare gesta sunt in re publica litteraria, longo indigent commentario. Satis erit hoc loco, laudatis hactenus pauca subnectere, quae mihi illius manuscripta obiter perlustranti visa sunt prelo matura. Nempe *Excerpta Escorialensia*. 1. tom. fol. *Anecdota Graeca*. II. tom. 8. *Urbinum et populorum, item fluviorum et montium veteris Hispaniae nomenclatura e veteribus geographis et poetis tum Graecis tum Latinis collecta*. 1. tom.

fol. *Typographi Valentini et Valentinienses quorum exstat mentio apud Vincentium Ximenum in praeclaro bibliothecae Valentinae opere ab ipsis fere artis Typographicae incunabulis certe ab anno 1484 ad 1748*. 1. tom. fol. quod opus nuper illustravit cl. nostras D. Iosephus Villaroya regis a consiliis et XII. vir litibus iudicandis in domo et urbe regia in diss. *sobre el origen del nobilissimo arte tipografico y su introduccion y uso en la ciudad de Valencia de los*

At vicisti tandem, o mors, vicisti, vitamque Francisco nostro quando aliud non poteras invida eripuisti. Hem! optime Francisce, ut nihil sit quod tua causa doleamus, quantam nos tamen et quam iustam, te amisso, moerendi cepimus occasionem! Tibi equidem, vita praeclare glorioseque traducta, si quid in morte acerbitatis potuisses accidere putaremus, quid aliud, me Deus, facere videremur, quam tuam non satis grato animo interpretari felicitatem? Quare si id dolemus, quod frui te amplius non pos-

Edet. mos. Item de la voz Gr. m. d. i. Conjeturas acerca de su etimología, y del tiempo en que comenzó a llamarse así la ciudad de este nombre. Discurso sobre el sitio de la antigua Munda. Apéndice de la obra intitulada Marmora Taurinensia. Et id genus

plurima. Ut mittam aliud plenum opus alcae sex maioris formae voluminibus regio iussu ab eo adparatum, omnibus, qui bene norunt, satis admodum notum; in quo bene an male operam locaverit Bayerius, posteris iudicandum reliquimus.

sumus, nostrum est hoc malum, quibus id accidit, videlicet, ut tuo te magis quam nostro tempore amitteremus. Doleamus igitur, quod unum est in Bayerio nostro dolendum; doleamus, si est ita necesse, nostro detrimento et incommodo; doleamus amissum, in tam magna sapientum civium bonorumque penuria, virum egregium, illustri nobis ac praeclara omnium nominum ratione coniunctum. Flere nobis liceat, o superi, vicem nostram, optimo extincto cive, alumno musarum, rei nostrae publicae litterariae statore ac vindice. Nostra haec Bayeri. Sed enim caussa tua, quid est quod lugeamus? Tu functus vita praeclara, sacerdotio nobilis, dignitate conspicuus, caritate patria praedicandus, extremum vitae actum laudabiliter peregisti. Tu, quod ii, qui olim habiti sunt sapientissimi, in

aliqua felicitatis parte posuerunt , non iisdem gloriam tuam, quibus vitam, finibus terminabis. Tu ausam lacessere te invidiam virtute maxima superasti. Tua mors, o Bayeri, quod erat Solonis votum, dolore amicorum et lamentis non vacabit. Quid iam tuae, quaeso, felicitati restabat, nisi ut omnium benefactorum capta mercede, quam es immortalitatem inter homines consequutus, eam tibi apud superos vindicares?

Patere, D. O., sine me nunc, ecclesia, feliciter augurari. Est ne honeste acta superior aetas, certum et indubium felicitatis extremae praesagium? Animus in te tuus erigens se Bayeri, ita semper prospiciebat aeternitatem, quasi quum ille cesurus esset e vita, tunc denique vitam esset auspicaturus. Tibi semper meditatum ab adolescentia fuit,

ut conscientia honestae vitae sine ulla offensione peractae, venientem laetus mortem amplecterere. Fuerint aliis damno honores; tu acceptis amplissimis dignitatibus, ne forte deferenti principi obisteres in re ulla, sic te modestum in maximis honoribus praeuisti, ut semper te homines dignum maioribus iudicarint. Sint opes aliis offensioni; tu dives pensionibus, stipendiis, redditibus, honorariis, non his, ut alii, ad delicias et luxum, sed in pauperes, sed in libros, sed in Deum, sed etiam in rem nostram, nam quid taceam? utebare. Conscius tu tibi, pecuniam aut esse contemnendam, aut ad beneficentiam et liberalitatem unice conferendam, nec tam relinquenda posteris, si his perverse utantur, instrumenta nequitiae, quam illustria documenta virtutis; illas vero divitias

esse veras ac nullo umquam tempore periuras; quibus recte utimur atque honeste, ita opibus fruebare ut non his agere vitam mollem, at coelos tibi, ut sic loquar, velle coemere viderere.

Ita est auditores: Bayerius sacris in rem divinam aedibus excitatis¹, privatis domibus in egentium opem erectis, dote virginibus numerata, annua stipe consignata pauperibus, nosocomiis ope operam sustentatis, iuvenibus ad studia facitioresque musas, addictis praemiis, revocatis, cui, quaeso, non sustulit apertum signum futurae suae felicitatis et gloriae?

¹ Exstat in oppido Benicasim dicto ad promontorium iugi Caprasiae in Illergaonibus prope Castillonem templum magnificentissimum D. Thomae Villanovano archiepiscopo Valentino sacrum, aere

suo a fundamentis erectum, parociae honoribus insignitum, et amplissimo proventu donatum; in quo sane exstruendo atque ornando innumera auri et argenti talenta liberaliter impendit.

Num plura? Ille, ut erat veluti ad beneficentiam factus, vivens adhuc, qua parte maxime vivebat, libros, instituta herede ex asse academia nostra, rei nostrae publicae nuncupavit¹. O consuetudo faciendi bene; quantam habes iucunditatem in liberalibus ac beneficiis!

Abi igitur felix anima quo tua te virtus vocat; solvere ab his laboribus ac periculis: i ad ea, quae manent bonos. Interea nos minime de extrema tua felicitate solliciti, non te moerentes ut antea, sed laeti iam atque hilares prosequemur. Haec erit una in discessu tuo consolatio nostra. De te, quem unice in

¹ Bibliotheca Bayeriana, non tam librorum copia sane quam maxima aestimanda est, quam eorum praestantia, delectu et raritate, qua ceteras antecellit. Equidem non pa-

rum nominis atque laudis, ex eo nobis accessit, quod huius praefecto atque custodibus honestissimum honorarium regia beneficentia ex aere publico sit consignatum.

vita carissimum habuimus, quoties mens nostra in posterum cogitabit, toties de incredibili tua in patriam caritate, toties de singulari beneficentia tua cogitabit.

Vos nunc adpello felices animae incolaeque coelestes, quos ille vivus maxime adamavit, occurrere homini prope-
ranti, ferte opem vestro, perducite illum dextra in amplexum beatorum. Occurre Damase, occurre Laurenti: vos ille vivens habuit coniunctissimos, rem vestram ille suscepit, vestram ille causam obtinuit; ille vos Hispanis ereptos, causa iam deplorata, restituit. Veni obviam Levita Vincenti: intueri hominem magnifice de te meritum, eius in te pietatem, aram insignem, statuam argento factam remunerator¹. Maneas hunc,

¹ Legavit Bayerius amplissimum canonicorum Valentinae ecclesiae collegio suppellectilem argente-

o Thoma Villanovane, hominemque tibi beneficentia simillimum peramanter amplector. Narrato superis, at sciunt, eius in te merita praeclarissima, urge apud Christum aedes sacras Deo patri tuo nomine consecratas, erectum in templo maximo Valentino sacellum, imaginem tuam in suburbiis excitatam¹. Tum tu gene-

am quattuor mille tercentarum et viginti unciarum pondo; dono simul oblati sex et triginta millibus semidragmis argenteis (reales de vellon) ad D. Vincentii imaginem tum pictam, tum sculptam in sacello novo collocandam.

¹ In platea suburbani Augustinianorum coenobii Valentini Deiparae Vir-

gini Mariae intucupati, exstat marmorea statua a peritissimo Iosepho Esteve elaborata, impensas sufficiente Bayerio ad octo et sexaginta mille semidragmas argenteas: qui tamen humilitatis et modestiae causa hanc inscriptionem illius basi maximis aureisque litteris incisam voluit.

DIVO . THOMAE . VILLANOYANO
ARCHIEP . VALENTINO . PAUPERVM
PATRI . PRAESVLVM . EXEMPLO
AVGVSTINIANI
SACRAR . EXVVIAR . EIVS . CVSTODES
MDCXCXV

ris nostri auctor , conditor et adsertor
Christe Iesu , qui rem nostram perditam
suscepisti , qui mortem pro omnibus a-
trocissimam subiisti , concordes omnium
nostrum preces exaudi , placare manibus
Francisci , siste illum aeterno patri , quo
crucis tuae praemiis exoratus , coelestem
facilis Bayerio nostro impertiat heredi-
tatem. DIXI.

*In Academia Valentina
v. calendas Februarii
anni 1796.*